

Journalistieke zelfregulering in een modern kledingje: de Vlaamse Raad voor de Journalistiek

Pol Deltour¹

Sinds eind 2002 waakt een nieuwe instantie over hoe de Vlaamse nieuwsmedia omspringen met hun beroepsethiek: een achttienkoppige Raad voor de Journalistiek. De VVJ is samen met de Vlaamse mediadirecties tegelijk stichter en beheerder van deze Raad, en levert ook de journalistenvertegenwoordigers erin. In de schoot van de Raad is een cruciale rol weggelegd voor de secretaris-generaal, die de functie krijgt van Ombudsman voor de Journalistiek.

Om alle misverstanden van meet af aan te vermijden: de nieuwe Raad voor de Journalistiek is geen overheidsorgaan. Het gaat om een instantie die is opgericht en wordt ingevuld door de mediasector zelf. Zelfregulering, heet zo iets. Journalisten en uitgevers waren het er van in het begin over eens dat de Raad best in een private VZW werd ingebed, en niet in een wettelijk of decretaal kader. Daar zit meteen het cruciale verschil met de Vlaamse Geschillenraad voor Radio en Televisie, die over de politieke neutraliteitsplicht van de omroepen gaat en die wel door de overheid is op- en ingericht. Overigens heeft het er ook voor de Raad voor de Journalistiek bij momenten zo uitgezien. Voormalige beleidsverantwoordelijken als Melchior Wathelet (PSC) en Stefaan De Clerck (CVP, nu CD&V) dienden min of meer concrete overheidsplannen in 'tot oprichting van een Raad voor de Journalistiek'¹¹. Zij het dus zonder gevolg.

De oude Raad voor Deontologie

Nu was de journalistieke wereld voordien ook al wel bekommerd om haar beroepsethiek. Meer bepaald in 1995 richtte de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (AVBB) een Raad voor Deontologie op, die uit elf beroepsjournalisten bestond. Een College, bestaande uit vijf oudere beroepsjournalisten, fungeerde als beroepsinstantie. De maatschappelijke context was er een van 'scandalitis', te wijten aan diverse politieke corruptiedossiers die in de nasleep van de moord op PS-topman André Cools aan het licht

waren gekomen. In dezelfde periode viel de voortschrijdende opkomst van Vlaams extreem-rechts te noteren.

Ook in de mediasector zelf vonden belangrijke ontwikkelingen plaats. Kranten rukten zich alsmear meer los van hun klassieke politieke (of parapolitieke) eigenaars, en kwamen in handen van commerciële broodheren. En terwijl ook de BRT/BRTN/VRT steeds verder gedepolitiseerd raakte, dook in 1990 aan haar flank een commerciële concurrent op van formaat: VTM.

Afgezien van positieve effecten, bracht deze commercialiseringsgolf enkele negatieve verschuivingen met zich mee. Het nieuwsaanbod werd boeiender en toegankelijker, maar tegelijk ook uniformer en oppervlakkiger. Politiek nieuws geraakte steeds meer in de verdrukking ten voordele van nieuws over faits divers en criminaliteit. Als gevolg hiervan gingen politici, overheidsfunctionarissen, academici en burgers de 'vierde macht' meer en meer bevragen. Terwijl politici het voorlopig nog bij dreigementen hielden, sloegen rechters bij herhaling reeds genadeloos toe. Meer dan vroeger werden journalisten voor burgerlijke rechtbanken gedaagd, en meer dan vroeger leidde dat ook tot (soms aanzienlijke) veroordelingenⁱⁱⁱ. Het zal niet verwonderen dat ook talloze journalisten zich door de omwentelingen minder aangenaam in hun vel gingen voelen. Op de Algemene Vergadering van de AVBB van 25 februari 1995 werd de activering van Raad en het Beroepscollege voor Deontologie dan ook met grote instemming onthaald^{iv}.

Laat ons zeggen dat de Raad en het College voor Deontologie tussen 1995 en 2002 niet slecht hebben geboerd. Draaiend op de vrijwillige inzet van zestien journalisten^v en op de juridische en logistieke ondersteuning van de Vlaamse en de Franstalige nationaal secretaris van de AVBB, werden een goeie 120 klachten afgehandeld met een beoordeling als resultaat^{vi}. In het eerste werkingsjaar (1995) leverde de Raad 4 eindbeoordelingen af. In de jaren daarna steeg het aantal adviezen naar 11 (1996), 11 (1997) en 12 (1998). De daaropvolgende jaren verdubbelde het cijfer zowat. In 1999 leverde de Raad 21 adviezen af en het College 3. Voor de periode 2000 - najaar 2001 werden 26 eindadviezen van de Raad en 2 van het College gebundeld. En sinds het najaar 2001 tot aan het einde van de werkzaamheden in het najaar 2002, leverde de Raad nog eens een 30-tal beoordelingen af.

Veel dossiers sloegen op een vermeend tekort aan accuraatheid in de berichtgeving. Ook klachten wegens schending van de privacy werden veelvuldig genoteerd, met name in gerechtelijke aangelegenheden. Meer dan eens kreeg de Raad voor Deontologie ook nog te maken met (vermeende) schendingen van een embargo en klachten over oncollegiaal gedrag. Overigens kwamen zowel publieke figuren (politici, gerechtsfunctionarissen) als particulieren bij de Raad aankloppen, net zoals veel journalisten zelf.

Een en ander leidde tot wat men 'princiepsadviezen' kan noemen over onder meer overvaljournalistiek, undercoverjournalistiek, zelfmoordberichtgeving en het omgaan met embargo's. Grof geschetst kwam de Raad de klager in een derde van de gevallen tegemoet, in een ander derde kreeg de journalist gelijk, en in het resterende part werd een genuanceerd eindoordeel geveld.

Alles kan beter

Echt ideaal functioneerde de Raad voor de Journalistiek daarmee niet. De bezwaren waren van zowel principiële als praktische aard. Bij de buitenwacht heerste veel scepsis, omdat de Raad enkel uit journalisten zelf bestond. Zelfregulering dreigde aldus te verworden tot zelfbescherming, werd gezegd. Dit legde meteen een zware hypotheek op de impact en de geloofwaardigheid van de werking. Ook veel journalisten zelf bleven op hun hoger zitten. Zij oordeelden dat zelfregulering weinig zin had zolang de hiërarchieën van de redacties en de bedrijfsdirecties niet mee in het bad genomen werden. Welke zin heeft het inderdaad dat journalisten zich aan deontologische regels willen houden, wanneer ze daar van hun chefs en werkgevers niet de sociale en intellectuele ruimte voor krijgen? ^{vii}. Daar kwam nog bij dat de Raad voor Deontologie niet op elk moment uitblonk door professionalisme in de administratieve afhandeling van de dossiers ^{viii}. De vertraging in de behandeling kreeg geleidelijk aan de proporties van de roemruchte gerechtelijke achterstand, en in enkele gevallen werd niet echt accuraat opgebokst tegen lastige procedure-incidenten ^{ix}.

Het tekort aan professionalisme en aan impact deed de AVBB het geweer geleidelijk aan van schouder verleggen. Meer en meer werd gedacht aan een uitbreiding van de Raad met redactieverantwoordelijken en met externen. Die laatsten zouden geen rechtstreekse bindingen hebben met de mediasector, maar ze dienden wel een zekere expertise in huis te hebben en zouden tegelijk 'de samenleving' kunnen vertegenwoordigen. Een extra professionele kracht zou het geheel moeten dragen. Voor de financiering werd gekeken in de richting van de mediadirecties en van de overheid.

Ondertussen stonden ook de mediadirecties onder toenemende druk, vooral uit politieke hoek, om werk te maken van zelfregulering in de informatieverstrekking. Ook van die kant was men bijzonder beducht voor een overheidsinitiatief, dat een zware hypotheek dreigde te leggen op de persvrijheid. Het resultaat was dat werkgevers en journalisten elkaar steeds meer gingen vinden rond een gemeenschappelijk initiatief. Met name aan Vlaamse kant staken de uitgevers in de loop van 1999 en begin 2000 herhaaldelijk een welwillende hand uit in de richting van de Journalistenbond VVJ ^x. Als kader voor een gemeenschappelijk initiatief werd een private VZW-structuur naar voren geschoven - het tegendeel dus van een door de overheid opgerichte rechtspersoon waaraan op dat moment met name de CD&V luidop dacht ^{xi}. In de nieuwe VZW zouden werkgevers en journalisten paritair vertegenwoordigd zijn. Beide partijen beschouwden de groeiende consensus op de koop toe als een heropstarten van het onderlinge sociaal overleg, dat op dat moment tot onder het nulpunt was gezakt ^{xii}.

Het werd overigens vrij snel duidelijk dat de gesprekken over een nieuw initiatief per taalgebied zouden worden gevoerd. Dat was niet de eerste wens van de journalisten, maar enkele praktische bezwaren stonden een federaal initiatief onontkoombaar in de weg. Niet alleen zagen de Vlaamse dagbladuitgevers gesprekken met hun Franstalige vakbroeders op dat moment niet zitten, bovendien was intussen ook gebleken dat voorzover overheidsfinanciering mogelijk was, deze niet uit de federale kas kon komen maar wel uit die van de Gemeenschappen ^{xiii}. Nog een bijkomend element was dat de audiovisuele omroepen, die iedereen per sé bij het initiatief wilde betrekken, ook al lang op gedefederaliseerde leest waren geschoeid. De VVJ redeneerde toen, net zoals de AJP, dat een communautair initiatief een federale overkoepeling in een volgende fase niet in de weg hoefde te staan.

Werkgroep aan het werk

Op 4 augustus 1999 beslisten Vlaamse uitgevers en journalisten dat de tijd rijp was om aan teksten te beginnen schrijven. Eerste ontwerpen van Statuten, Huishoudelijk Reglement en Werkingsreglement werden door de VVJ op tafel gelegd op 1 september. Daarin werd uitgegaan van een tweelagige structuur: een VZW als juridisch kader of noem het inrichtende macht, en in de schoot hiervan de eigenlijke Raad voor de Journalistiek. In de laatste werd ook plaats voorzien voor 'externen'.

Van meet af aan werden alle Vlaamse mediahuizen bij de werkzaamheden betrokken. Het nieuwe initiatief mocht immers niet beperkt blijven tot de dagbladuitgevers, en zelfs niet tot de printmedia, maar diende ook de omroepen te coveren. Naast vertegenwoordigers van de Vlaamse dagbladuitgevers, de Vlaamse magazine-uitgevers en hun respectievelijke beroepsverenigingen - de Vlaamse Dagbladpers (VDP) en de Federatie van Belgische Magazines (Febelma) - woonde daarom ook de VRT van in het begin de vergaderingen bij.

De enkele bijeenkomsten die volgden, lieten niet toe uitsluitel te geven over de Statuten en reglementen. Op 26 juni 2000 werd daarom beslist de verdere uitwerking toe te vertrouwen aan een Werkgroep^{xiv}. De Werkgroep sleutelde in de loop van goed anderhalf jaar aan de teksten. De Statuten huldigden consequent het principe van pariteit tussen journalisten en redactieverantwortelijken (werkgevers of hoofdredacteuren). De Raad van Bestuur van de VZW omvat aldus 8 journalisten - onder wie 6 afgevaardigd door de VVJ en 2 door de VJPP^{xv} - en 8 hiërarchische verantwoordelijken. Die laatsten zijn verdeeld over 3 dagbladuitgevers gestuurd door de VDP, 2 magazine-uitgevers gestuurd door respectievelijk Febelma en de UPP^{xvi}, en 3 omroepverantwoordelijken. Deze verdeelsleutel geldt tevens voor de financiering van de Raad, en gaat terug op het aantal journalisten dat in elke sector actief is.

Naast de Raad van Bestuur, als inrichtende macht, werd de eigenlijke Raad voor de Journalistiek uitgetekend. Daarin werd plaats voorzien voor 18 leden. Het gaat om 6 journalisten (5 VVJ en 1 VJPP), 6 vertegenwoordigers van de mediadirecties (2 VDP, 1 Febelma, 1 UPP en 2 uit de audiovisuele media), en 6 'externen'. Die laatsten, paritair aan te duiden door de journalisten en de werkgevers, mogen niet rechtstreeks met de mediawereld verbonden zijn maar worden toch verondersteld een bepaalde expertise te leveren. In dat laatste zit een van de grootste innovaties in vergelijking met de oude Raad voor Deontologie. Binnenkomende dossiers worden daarom niet van naadje tot draadje door alle 18 leden samen behandeld. Het is wel de bedoeling dat er voor elke zaak evenwichtig samengestelde rapporteringscommissies worden aangeduid, die het voorbereidende werk voor hun rekening nemen.

De VZW en de eigenlijke Raad voor de Journalistiek kunnen overigens voor de dagelijkse werking terugvallen op een vast secretariaat, en met name een secretaris-generaal. Die laatste wordt zonder enige twijfel de spilfiguur van de nieuwe constructie. In de Statuten en het Werkingsreglement krijgt hij ondermeer een rol van ombudsman toebedeeld. Praktisch gezien betekent dit dat de secretaris-generaal elke klacht die binnen loopt eerst langs minnelijke weg poogt op te lossen, bijvoorbeeld door het regelen van

een excuus of een rechtzetting. Wanneer dat niet lukt, buigt de Raad als zo danig zich over het dossier, en komt het tot een formele beoordeling ervan.

Complicaties te over

Behalve over teksten, boog de werkgroep zich over de wijze van financiering van de nieuwe Raad. Om de onderlinge onafhankelijkheid van de oprichters te waarborgen, was het van meet af aan duidelijk dat de VVJ en de Vlaamse mediadirecties op paritaire basis voor de werkingsmiddelen zouden instaan. Voor haar part deed de VVJ een beroep op de Vlaamse Gemeenschap. Eind 2000 engageerde de Vlaamse minister voor Media, Dirk Van Mechelen (VLD), zich tot een subsidie van 2 miljoen BEF voor 2001. De Raad voor de Journalistiek kon met andere woorden van wal steken met een startbegroting van 4 miljoen BEF. Voor de inbreng van de werkgevers werd zoals gezegd een verdeelsleutel uitgewerkt die voort ging op het aantal actieve journalisten in elke sector en die ook weerspiegeld werd in de zetelverdeling in de Raad. Concreet staat de VDP (Vlaamse dagbladuitgevers) in voor 3/8 van het werkgeversaandeel, de Vlaamse magazine-uitgevers voor 2/8, en de audiovisuele sector op haar beurt voor 3/8. Een complicatie daarbij: omdat de audiovisuele nieuwsmedia niet over een overkoepelende structuur beschikken, staat de nieuwe Raad voor de arbeidsintensieve taak om alle omroepen en productiehuisen individueel te benaderen met het oog op een financiële bijdrage.

En dan was er nog een verwikkeling die heel wat tijd en energie opslopte. In tegenstelling tot de VMMA, bleven de VRT en NORTV - dat is de koepelvereniging van de tien Vlaamse regionale omroepen - gedurende de hele voorbereidingsfase voorbehoud maken rond hun participatie in de Raad. Hun belangrijkste argument betrof de Vlaamse Geschillenraad voor Radio en Televisie, die door de Vlaamse overheid was opgericht voor het toezicht op niet enkel de politieke neutraliteitsplicht maar tevens de algemene journalistieke deontologie van de nieuwsmakers bij de omroepen. Bovendien functioneren in de schoot van de Vlaamse Gemeenschap ook nog de Kijk- en Luisterraad en het Commissariaat voor de Media, die belast zijn met specifieke vormen van controle. Voor de VRT kwam daar nog iets bij. Als openbare omroep beschikt zij immers over een eigen redactiestatuut en deontologische code. Die laatste bevat verregaande regels die strenger zijn dan wat andere redacties kennen; in het redactiestatuut dan weer wordt de naleving van deze deontologie aan het personeelsstatuut gekoppeld.

Er werd lang en intensief gepraat over een oplossing. Telkens weer nieuwe versies van een overgangsbepaling specifiek voor de VRT gingen over en weer. Tegelijk begon een lobbywerk bij de Vlaamse overheid, teneinde de bevoegdheden van de Geschillenraad en de Kijk- en Luisterraad terug te schroeven. Op 11 september 2001 (!) kreeg de Werkgroep Raad voor de Journalistiek van de VRT echter het deksel op de neus. In een brief met die datum liet gedelegeerd bestuurder Bert De Graeve weten zich onvoldoende terug te vinden in de op dat moment circulerende teksten. De Graeve zegde in een adem de medewerking van de VRT-afgevaardigde in de Werkgroep op.

6 maart 2002

De Werkgroep liet zich niet uit het lood slaan, ook al omdat de VMMA en diverse andere spelers in het audiovisuele veld uitdrukkelijk wél in de Raad voor de Journalistiek bleven geloven. Eind 2001 vielen de oprichtingsteksten in hun definitieve plooi. Naast VZW-Statuten en een Werkingsreglement, ging het om een Huishoudelijk Reglement, een Memorie van Toelichting en een Federaal Samenwerkingsprotocol. Dat laatste voorzag ruimte voor een wisselwerking met de Franstalige tegenvoeter van de Raad voor de Journalistiek. Die laatste zat er nog niet onmiddellijk aan te komen, want het gesprek erover tussen de Franstalige journalistenbond AJP en de Franstalige mediadirecties was intussen helemaal vast gelopen. Tot grote woede van de AJP, hielden de Franstalige werkgevers vast aan een stelsel van zelfregulering waarin de hoofdredacteurs een centrale, om niet te zeggen exclusieve rol spelen. Nu vertoont het vertrouwen van de meeste terreinjournalisten in hun hoofdredacteurs de jongste jaren niet echt een stijgende curve. Volgens het intussen klassiek geworden gezegde, spelen zij tegenwoordig al te veel de rol van laatste der directeurs, en te weinig die van eerste der journalisten.

Aan Vlaamse kant was de tijd wel rijp voor de formele oprichting van de nieuwe Raad. Op 6 maart 2002, in het ook al nieuwe Internationaal Pers Centrum (IPC) in de Brusselse Résidence Palace, bliezen journalisten en werkgevers verzamelen voor de plechtige ondertekening van de Statuten^{xvii}. Aan journalistenzijde tekenden vertegenwoordigers van de VVJ en de VJPP, aan werkgeverskant tekenden topverantwoordelijken van de VDP, Febelma, de VMMA, Vitaya, ENG Videohouse, PVS Productions en PhotoNews. De grote afwezigen, op 6 maart, bleven de VRT en de regionale omroepen.

Lang bleven de regionale omroepen nochtans niet aan de zijlijn staan. Op 24 april engageerde NORTV, de koepel van de tien Vlaamse regiozenders, zich alsnog in het initiatief. Jan Ceuleers (van de Leuvense ROB-tv) en Lucie De Zutter (van het Oostvlaamse AVS) werden gemandateerd om de participatie vorm te geven. En nog een ander extra lid daagde op: de Unie van de Uitgevers van de Periodieke Pers (UPP). Daarmee zaten naast de journalisten van de vakpers (de VJPP) nu ook hun werkgevers mee aan tafel.

Allicht is ook enige druk uit politieke hoek hieraan niet vreemd. Op vraag van de oprichters, had zowel Mediaminister Dirk Van Mechelen als de Commissie Media in het Vlaams Parlement zich vierkant achter de Raad voor de Journalistiek geschaard. Ook op de VRT-top werd langs die kanalen langdurig ingepreparaat. Het resultaat was dat ook de openbare omroep zoetjesaan opnieuw toenadering zocht tot de oprichters. Dat leidde in september 2002 tot een voorstel van Protocol tussen de Raad en de VRT. In die tekst werd vorm gegeven aan een soort partnership tussen beide, een idee dat Bert De Graeve in zijn laatste dagen als gedelegeerd bestuurder al niet ongenegen was. Concreet zou de VRT de werkzaamheden van de Raad opvolgen en ze tevens mee financieren, tot en met zich onderwerpen aan de ombudswerking van de Raad. Maar een volwaardig lidmaatschap hield dat nog niet in, wat betekende dat de Raad tot nader order niet bevoegd werd om formele beoordelingen uit te spreken over de deontologie van journalisten van de VRT.

Het is niet uitgesloten dat het dossier-VRT snel in een stroomversnelling geraakt. In het najaar van 2002 herhaalde Mediaminister Van Mechelen immers zijn ambitie om werk te

maken van een rationalisering van de diverse Raden die zich in Vlaanderen met toezicht op de (audiovisuele) media inlaten. Volgens dat plan zou nog één instantie zich over de beroepsethiek van de (alle) Vlaamse journalisten buigen: de Raad voor de Journalistiek. Voor de VRT was precies dit een kernvoorwaarde voor deelname aan het project.

Van start

Dirk Van Mechelen maakte intussen nog een andere belofte waar: de verhoging van de subsidie aan de VVJ die bestemd is voor de financiering van de Raad ^{xviii}. Voor 2002 werd die vastgesteld op 3,3 miljoen BEF of 80.000 EURO. De (evenwaardige) inbreng van de werkgevers meegerekend, kon de Raad voor dat jaar dus op een budget van 6,6 miljoen BEF of 160.000 EURO rekenen. Dit veronderstelde dan ook wel nog een definitieve verdeelsleutel voor de financiering vanwege de audiovisuele media. In tegenstelling tot de dagbladen (met de VDP) en de magazines (met FEBELMA en de UPP) is er voor de audiovisuele sector tot dusver geen overkoepelende beroepsvereniging, en dienen de financieringsbijdragen voor de Raad bij elke omroep afzonderlijk te worden geïnd.

Zo konden de zaken stilaan wat concreter worden ingevuld. De Raad van Bestuur van de VZW kwam voor het eerst bijeen op 3 juni 2002. Ingevolge de pariteitsfilosofie, ging het om 8 journalisten (de A-groep) en 8 vertegenwoordigers van de mediadirecties (de B-groep), met voor elk nog eens zoveel plaatsvervangers ^{xix}. Om een inflatie van mandaten tegen te gaan, nemen 12 van die 16 bestuurders tegelijk een plaats op in de eigenlijke Raad voor de Journalistiek ^{xx}. Daar ontmoeten ze dus ook nog 6 'externen'. De Raad van Bestuur van de VZW koos als voorzitter Patrick Martens (journalist bij Knack) en als ondervoorzitter Alex Fordyn (secretaris-generaal VDP). Het voorzitterschap van de eigenlijke Raad voor de Journalistiek was op het moment van dit schrijven nog niet ingevuld, en kan in theorie overigens even goed naar een extern lid als naar een journalist of mediadirecteur gaan.

Op diezelfde eerste bijeenkomst van 3 juni keurde de Raad van Bestuur ook nog zijn eerste begroting goed, beraadde zich over een standplaats – het Internationaal Perscentrum Vlaanderen (IPV) in Antwerpen of het Internationaal Pers Centrum (IPC) in Brussel – en zette de selectieprocedure voor de secretaris-generaal van de nieuwe Raad in gang.

Voor die secretaris-generaal is zoals gezegd een cruciale rol weggelegd. Hij moet tevens fungeren als een ombudsman, die vragen van het publiek rond het functioneren van journalisten zoveel mogelijk langs minnelijke weg probeert te voorkomen en op te lossen. Wordt een deontologisch manco vastgesteld, dan behoren een excuus, een rechtzetting of een interview tot de vele mogelijkheden waarmee het euvel kan worden hersteld. Is er sprake van een patstelling tussen klager en redactie, dan gaat het dossier naar de Raad voor de Journalistiek.

Na een intensieve selectieronde, waaraan vijftien kandidaten deelnamen, besliste de Raad van Bestuur van de VZW op 6 augustus 2002 dat Flip Voets de meest geschikte kandidaat was voor de job. Voets, 53 op dat moment, verdiende zijn journalistieke sporen

als radiojournalist bij de VRT en als eindredacteur van De Juristenkrant. In zijn eerste publieke interview zette de eerste Ombudsman voor de Journalistiek alvast enkele krijtlijnen uit. Zo beschouwt hij het streven naar correcte informatie en het respect voor de privacy als een paar van de grote beroepsethische uitdagingen van de moderne journalistiek ^{xxi}.

Nog op zijn tweede bijeenkomst van 6 augustus besliste de Raad van Bestuur over de standplaats van de nieuwe Raad. Het werd het IPC in de Résidence Palace in Brussel, zij het een verdieping hoger dan de tweede, waar de VVJ eind 2001 haar intrek genomen had. Tot slot zetten de A-groep en de B-groep de namen van hun respectievelijke externe leden op een rij ^{xxii}.

Op 14 oktober 2002 volgde de eerste bijeenkomst van de eigenlijke Raad voor de Journalistiek, met de externen erbij. Het twintigtal aanwezigen boog zich al meteen over het Werkingsreglement, dat de procedureregels omschrijft voor het indienen en de behandeling van vragen en klachten. Van groot belang daarbij is dat de ombudswerking naadloos overgaat in de formele beoordelingen van de Raad, althans wanneer dat laatste zich opdringt.

En zo groeide de Raad voor de Journalistiek stilaan naar zijn publieke lancering toe, half november 2002. Op hetzelfde moment sloot de oude Raad voor Deontologie definitief de boeken. Daarmee beschikken burgers over een heel wat performanter instrument om vermeende tekortkomingen in de nieuwseconomie aan te kaarten bij de nieuwsverschaffers zelf. De nieuwssector van zijn kant beschikt nu over een uitgelezen forum om tot afspraken te komen over een beroepsethiek – afspraken die in de beste der werelden ook richtinggevend worden voor het gerecht.

ⁱ Pol DELTOUR is nationaal secretaris van de Vlaamse Vereniging van beroepsjournalisten (VVJ) en van de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (AVBB). Deze bijdrage werd afgesloten op 21 oktober 2002.

ⁱⁱ Zie o.m. DE CLERCK, VERHERSTRAETEN, VAN PARYS en VANDEURZEN, Wetsvoorstel tot oprichting van een Raad voor de Journalistiek en tot wijziging van de wetgeving betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist wat de journalist in bijberoep betreft, ingediend in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 11 januari 2000; zie eerder al H. LAHAYE e.a., Voorstel van wet tot instelling van een ombudsman voor de pers d.d. 20 december 1973, hernomen op 4 maart 1982.

ⁱⁱⁱ Ingevolge het regime van de getrapte verantwoordelijkheid in perszaken, voorzien in artikel 25 van de Grondwet, is de journalist in principe persoonlijk aansprakelijk voor schadeclaims en klachten. De aansprakelijkheid van de uitgever komt slechts in het geding wanneer de auteur niet gekend is.

^{iv} Meer over de maatschappelijke context van deze 'revival' van de journalistieke zelfregulering in Pol DELTOUR, *Man bijt hond – Over Pers, Politiek en Gerecht*, Icarus, Antwerpen, 1996.

^v De eerste voorzitter van de Raad voor Deontologie was Marcel BAUWENS, journalist van Le Soir; hij werd later opgevolgd door Patrick MARTENS (ex-Het Belang van Limburg, ex-De Morgen, dan Knack). Onder de andere actieve leden bevonden zich Filip VERHOEST (De Standaard), Jan BALLIAUW (VRT-televisie), Stephan VERHEYDEN (Financieel-Economische Tijd). In het Beroepscollege voor Deontologie

zetelden onder meer René ADAMS (ex-Het Laatste Nieuws), Hubert VAN HUMBEECK (Knack) en Dirk TIELEMAN (VRT-televisie).

^{vj} Er werden een pak meer klachten ingediend dan dat, maar een aantal daarvan werden door het Dagelijks Bureau van de AVBB onontvankelijk verklaard wegens niet pertinent of kennelijk ongegrond. Andere geraakten al onmiddellijk van de baan na bemiddeling van de nationaal secretarissen. De eindbeoordelingen van de Raad en het College zijn gepubliceerd in jaarverslagen, die te consulteren zijn op de website van de AVBB: www.journalist.be.

^{vii} Dat is trouwens ook de filosofie achter de Belgische Code van Journalistieke Beginselen uit 1982, die door de AVBB én de Belgische uitgevers ondertekend is. Zie Luc STANDAERT, 'Journalistieke deontologie valt ook onder verantwoordelijkheid mediadirecties', in De Journalist, 23 oktober 2001, 6-7.

^{viii} De twee nationaal secretarissen van de AVBB, Pol DELTOUR (NL) en Martine SIMONIS (FR), hebben een werklust die de journalistieke deontologie ver overstijgt. De AVBB, net zoals de Vlaamse vleugel VVJ en de Franstalige tegenhanger AJP, bekommert zich als beroepsvereniging ook om het beroepsstatuut van de journalisten, om sociale dossiers, om problemen van aansprakelijkheid, en dies meer.

^{ix} In een Franstalig dossier uit 1998 lekte een adviesontwerp uit vooraleer het besproken werd in de Raad. Te veel, althans naar de goesting van de Raad, werden partijen ook bijgestaan door advocaten die op procedureel vlak het onderste uit de kan probeerden te halen. Een beruchte aanvaring dateert trouwens al van 1989, toen de voorloper van de Raad zich diende uit te spreken over de zaak-COENEN (Humo), die draaide rond de schending van het journalistieke bronnengeheim, en Humo het interventierecht van de AVBB hierover in vraag stelde.

^x Ik noem daarbij vooral de namen van Guido VERDEYEN, voormalig gedelegeerd bestuurder van de VUM, Christian VAN THILLO, gedelegeerd bestuurder van De Persgroep en de VMMA, Rik DE NOLF, gedelegeerd bestuurder van Roularta, Hans MAERTENS van De Tijd en Koen CLEMENT, toenmalig directeur van De Morgen. De VVJ werd op dat moment voorgezeten door Luc STANDAERT, politiek verslaggever bij Het Belang van Limburg.

^{xi} Cfr. het wetsvoorstel van de heren DE CLERCK, VERHERSTRAETEN, VAN PARYS en VANDEURZEN tot oprichting van een Raad voor de Journalistiek, ingediend op 11 januari 2000 in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De uitgevers inspireerden zich - net zoals de journalisten - daarbij ook op het academische studiewerk dat de Gentse hoogleraar Dirk VOORHOOF rond een Raad voor journalistieke deontologie had verricht. Andere inspiratiebronnen vormden de Nederlandse Raad voor de Journalistiek en de Britse Press Complaints Commission. De VVJ maakte verder dankbaar gebruik van het internationaal vergelijkende onderzoekswerk van de Franse hoogleraar Claude-Jean BERTRAND, L'Arsenal de la Démocratie - Médias, déontologie et MARS, Economica, Parijs, 1999.

^{xii} Aan de oorsprong hiervan lag ondermeer de journalistieke strijd voor auteursrechten. Die leidde, via een kort geding, zelfs tot het stilleggen van de door de uitgevers opgezette elektronische persknipselbank Central Station. Van hun kant zegden de dagbladuitgevers de CAO-journalisten op, onder andere wegens te duur. Volgens de afspraak zouden de Vlaamse uitgevers en de VVJ elkaar geleidelijk aan opnieuw proberen te vinden rond achtereenvolgens deontologie, opleiding, en loon- en werkvoorwaarden (CAO).

^{xiii} Voor de volledigheid: tijdens een onderhoud tussen een AVBB-delegatie en minister van Justitie Marc VERWILGHEN (VLD) op 3 december 1999 had de laatste te kennen gegeven dat een overheidsdotatie aan de nieuwe Raad niet uitgesloten was, maar dan wel op voorwaarde dat deze een wettelijke basis zou hebben. De Vlaamse Regering, in de persoon van minister-president Patrick DEWAELE en minister van Media Dirk VAN MECHELEN, stelde die voorwaarde niet.

^{xiv} Die omvatte Alex FORDYN (secretaris-generaal VDP), Hans MAERTENS (Financieel-Economische Tijd), Rogier GOOS (stafmedewerker VDP), Alain LAMBRECHTS (directeur-generaal Febelma), Nico VAN NIEUWENHUYSEN (stafmedewerker Febelma), Wim CRIEL (Roularta), Peter GOYVAERTS (adjunct van de gedelegeerd bestuurder van de VRT), Pol DELTOUR (nationaal secretaris VVJ), en in een latere fase ook Piet DESLE (VMMA). Gelet op de juridische verwickelingen die in toenemende mate rezen, deed de Werkgroep ook nog een beroep op de Brusselse advocaat Herman CROUX, die gespecialiseerd is in media- en in VZW-recht.

^{xv} Terwijl de VVJ de beroepsvereniging is van de Vlaamse beroepsjournalisten verbonden aan algemene nieuwsmedia, vertegenwoordigt de Vlaamse Vereniging van Journalisten van de Periodieke Pers (VJPP) de professionele journalisten die werken voor gespecialiseerde media (de vakpers). VVJ en VJPP zijn de mening toegedaan dat dit onderscheid niet meer van deze tijd is, en ijveren voor een harmonisering tot één beroepsstatuut voor alle professionele journalisten.

^{xvi} Febelma is de beroepsvereniging van de algemene magazines, de Unie van Uitgevers van de Periodieke Pers (zie infra) overkoepelt de vakbladen. Vergelijk met het onderscheid tussen beroepsjournalisten/VVJ en journalisten van beroep/VJPP.

^{xvii} Deze zijn inmiddels gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad (Bijlage), editie van 17 oktober 2002.

^{xviii} Dat de Vlaamse overheidssubsidie voor de Raad via de VVJ gebeurt, en niet rechtstreeks aan de Raad als zodanig wordt gestort, is een weloverwogen en principiële keuze. Ze bevestigt de VVJ, die een representativiteit heeft van 80 procent lidmaatschappen onder de beroepsjournalisten, in haar positie van mede-inrichter van de Raad voor de Journalistiek.

^{xix} In zijn eerste samenstelling gaat het om voor de A-groep: effectieve leden: Pol DELTOUR (nationaal secretaris VVJ/AVBB), Marc DEPRAETERE (De Bouwkroniek), Luc DE SMET (journalist VTM nieuws), Patrick MARTENS (journalist Knack), Luc STANDAERT (journalist Het Belang van Limburg en voorzitter VVJ/AVBB), Filip VERHOEST (chef redactie binnenland De Standaard), Jos VERHOOGEN (free-lance persfotograaf), Lous WEENEN (journalist Radio 4FM); plaatsvervangers: Josse ABRAHAMS (journalist De Morgen), René ADAMS (gepensioneerd journalist), Jan BALLIAUW (journalist VRT-televisie), Jörgen OOSTERWAAL (hoofdredacteur Humo), Walter VAN DER STUKKEN (ENG-Videohouse), Hans VERBEKE (zelfstandig journalist); voor de B-groep: effectieve leden: Alex FORDYN (secretaris-generaal VDP), Hans MAERTENS (Uitgeefbedrijf Tijd), Jo VAN CROONENBORCH (gedelegeerd bestuurder VUM), Wim CRIEL (Roularta/Febelma), Steven VAN DE RIJT (Keesing uitgevers en voorzitter UPP), Jan CEULEERS (ROB-tv / NORTV), Piet DESLE (VMMA), Michel DE VINCK (Photo News); plaatsvervangers: Rogier GOOS (stafmedewerker VDP), Felix PORTERS (voorzitter VDP), Carlo VANDENBUSSCHE (directielid VUM), Dirk VANDENBOSSCHE (uitgever Sanoma magazines), Johan VAN CLEEMPUT (secretaris-generaal UPP), Ludo MAES (ENG-Videohouse), Nick SOUBRY (PVS productions), Fernand VAN OOSTENDE (hoofdredacteur VTM-nieuws).

^{xx} Het gaat om voor de A-groep: effectieve leden: Luc DE SMET, Patrick MARTENS, Luc STANDAERT, Filip VERHOEST, Jos VERHOOGEN, Louis WEENEN; plaatsvervangers: Josse ABRAHAMS, René ADAMS, Jan BALLIAUW, Marc DEPRAETERE, Jörgen OOSTERWAAL, Walter VANDERSTUKKEN; voor de B-groep: effectieve leden: Jan CEULEERS, Wim CRIEL, Michel DE VINCK, Hans MAERTENS, Johan VAN CLEEMPUT, Jo VAN CROONENBORCH; plaatsvervangers: Alex FORDYN, Piet DESLE, Rogier GOOS, Nick SOUBRY, Dirk VANDENBOSSCHE, Steven VAN DE RIJT.

^{xxi} Pol DELTOUR & Marleen FRANSEN, 'Flip Voets eerste Vlaamse Ombudsman voor de Journalistiek', in De Journalist van 10 september 2002.

---

^{xxx} Op het ogenblik van dit schrijven zijn de namen bekend van de volgende effectieve leden: Eric BREWAEYS (staatsraad in de Raad van State), Monique CHARBON (ere-eerste substituut procureur des konings Antwerpen en voormalig perswoordvoerder parket Antwerpen), Marc HOOGHE (docent communicatiewetenschappen VUB), Armand VAN DE PLAS (erevoorzitter hof van beroep Antwerpen en erehoogleraar strafrecht), Dirk VAN EMPTEN (advocaat en plaatsvervangend vrederechter). Als plaatsvervangers: Bart DE SCHUTTER (hoogleraar emeritus en voorzitter van het Instituut voor Europese Studies), Paul PONSAERS (hoogleraar criminologie universiteit Gent), Mieke SANTENS (ereraadsheer arbeidshof Gent), Piet VAN BRABANT (gepensioneerd journalist), Luc VAN POECKE (hoogleraar communicatiewetenschappen KU Leuven), Veerle VEHENT (lerares).
